

Educaziun bi- e plurilingua

Anfang Oktober ist eine in den drei Kantonsprachen verfasste Broschüre zur zwei- und mehrsprachigen Erziehung erschienen. Ziel dieser Dokumentation ist es, klare, wissenschaftlich fundierte Antworten auf grundsätzliche Fragen zu diesem Thema zu geben und, mit Vorurteilen aufzuräumen und eine differenzierte und fruchtbare Diskussion in Gang zu setzen.

L'Uffizi per la scola populara ed il sport e Meds d'instrucziun dal Grischun han edì ensemen cun las organisaziuns linguisticas Lia Rumantscha, Pro Grigione Italiano e Walservereinigung la brochura Educaziun bi- e plurilingua. Respuestas a dumondas fundamentalas da Werner Carigiet e Rico Cathomas. Ils dus auturs, domadus didactichers da linguatg, s'occupan dapi l'onn 1993 da dumondas da bilinguitad e plurilinguitad, en spezial ord optica rumantscha. Domadus èn sin basa da lur experientscha e lur lavur da perscrutaziun d'efin qua persuadids che l'educaziun en plirs linguatgs duess esser l'avegnir da noss uffants. Els san dentant era ch'i dovra anc blera lavur da persuasiun per vegnir ad ina ferma schientscha da las valurs da la scola bilingua. Quai è il motiv per la realisaziun da la publicaziun preschenta. Bilinguitad na duess betg esser mo il destin per minoritads, na, ella fiss era la meglra furma d'educaziun e scolaziun per tut ils uffants - e quai cunzunt en ina Svizra che sa numna quadrilingua.

Questa publicaziun è en plirs connexs in'ovra da cuminanza: in duo d'auturs, in trio da collavuraziun tranter las organisaziuns grischunas per lingua e cultura (PGI, WVGR e LR) e sur quellas il Departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient sco editur e finanziader. Per il chantun Grischun triling bunamain model per coesistenza linguistica. Ma ins sa bain che la pratica è in'otra. I fiss da giavischar bler dapli da tals «joint ventures» tranter las organisaziuns per lingua e cultura grischuna. Temas dessi avunda. La LR è mintga cas averta e spetga plain mirveglias sin la proxima acciun communabla.

Igl è bain bel da vesair co collavuraziun po funcziunar. Igl è era fitg cuntentaivel da vesair che cun il product avant maun han tuttas trais gruppaziuns linguisticas en la medema publicaziun in tema actual che concerna tuts. Dumondas davart las linguas en scola èn pli che actualas. In basegn da s'orientar è qua. Igl è da sperar che la publicaziun chattia bun access tar tut las personas cumpigliadas cun dumondas da scolaziun da linguas. La bilinguitad pudess esser ina furma da scolaziun per tuts.

Sco sch' i sa chapiss da sez, partan blers monolings da l'idea ch'els represchientan ina clera maiortad da la carstgaunadad. Els presupponan pia ch'ils umans che discurran be ina lingua furmian la regla e quels che discurran duas u pliras linguas represchientan cleramain l'excepziun. En vardad èsi dentant gist il cuntrari! Sin quest mund datti marcantamain dapli bilings u plurilings che umans cun be ina lingua. Tut tenor funtauna munta il dumber dals bilings sin il mund a radund 60%–75%. Schizunt ca. la mesadad da tut ils pledaders da l'englais, dal quals ins supponiss atgnamain ch'els n'hajan insumma nagin basegn da s'occupar d'autras linguas cun lur lingua da comunicaziun universal, discurran almain duas linguas a moda currenta.

Quai è be in exempel. Tenor il stadi da savida actual èn dentant fitg bleras expectoraziuns ed opiniuns ch'ins dauda davart la bilinguitad da situar plitost en il regi-navel da las paraulas e ditgas e na correspundan betg a las enconuschientschas actualas da la scienza. Tuttina sa mantegnan questas teorias subjectivas stinadamain e cumparan en quasi mintga discussiun en connex cun l'educaziun bilingua e plurilingua, ed ellas chattan, deplorablamain, adina puspè accoglientscha er en plans d'instrucziun.

Diversitad linguistica vegniva adina puspè taxada sco problem social. Pensain be a la legenda davart la construcziun da la tur da Babel, nua che la plurilinguitad e la confusiu linguistica che dueva resultar da quella, vegnivan schizunt consideradas co chastis da Dieu. Surtut il spiert naziunalistic da l'Europa dal 18avel e 19avel

tschientaner ha furmà frasas artificialas sco «ina naziun, ina lingua», che segnan per part anc adina noss patratgar. Ozendi èn ins dentant da l'avis che la bilinguitad e plurilinguitad portia, anzi, blers avantatgs socials, e betg d'emblidar er gronds avantatgs economics.

Adina puspè vegn fatg l'objectiu che noss tscharvè na saja betg construi per dumagnar sufficientamain duas u dapli linguas. Ins sa dentant gia daditg, che la bilinguitad na surdumonda betg il tscharvè, gea ch'ella po schizunt influenzer noss patratgar a moda fitg positiva. Er il linguatg matern profitecha da la segunda u terza lingua, ed insumma sa rinforzan las linguas vicendaivlamain.

Magari vegn rinfatschà a la bilinguitad ch'ella provocheschia problems psicologics tar l'uman, p. ex. problems d'identitad u da personalitad. Sche quai fiss propi uschia, lura stuess la maiortad dals umans sin il mund avair da sbatter cun tals problems! Sch'in uffant è dentant enragischà sufficientamain en la cultura, na vegn el dentant strusch a sviluppar problems d'identitad. La scienza n'ha en mintga cas chattà naginas influenzas da la bilinguitad u plurilinguitad sin la personalitad da l'uffant.

Er cun applitgar la bilinguitad en las scolas èn ins en general extremamain reservà e quai malgrà il fatg che la perscrutaziun scientifica sin quest sector è oz fitg sviluppada ed ha pudì demusar cleramain la gronda effizienz da models da scola bilings:

«Die erziehungswissenschaftliche Forschung hat die Auffassung eindeutig widerlegt, dass Zweisprachigkeit zu einer geringeren Kompetenz in den beteiligten Sprachen führt. Zweisprachigkeit ist also nicht eine unabänderliche Notwendigkeit für Minderheiten; sie ist vielmehr eine äusserst vorteilhafte Bildungsmöglichkeit für alle Schüler.» (Gage, N./Berliner, D. (1996): Pädagogische Psychologie, S. 131)

Questa reserva fa surstar, surtut en in stadi che porta, per dir uschia, la plurilinguitad en sia bandiera. Nus vulain be menziunar qua en parantesa che la Svizra possedess cun la scola rumantscha en il Grischun in dals mo-

dels da scola bilings ils pli vegls e cumprovads dal mund.

Questa pitschna documentaziun ha la finamira da far urden cun mitus e paraulas en connex cun la bilinguitad e plurilinguitad, da preschentar a moda chapibla respostas fundadas scientificamain sin dumondas fundamentalas davart la bilinguitad e plurilinguitad, ma era d'animar ina discussiun differenziada davart la tematica. (funtauna: www.liarumantscha.ch)

La brochura po vegnir retratga tar la Lia Rumantscha (> vendita) per il pretsch da CHF 18.50 (+ porto/emballadi). Personas d'instrucziun u administraziun da material da scola pon retrair las brochuras per cundiziuns spezialas tar la Chasa editura per meds d'instrucziun dal Grischun, www.lmv.gr.ch.

Pleds:

accoglientscha	Aufnahme
avunda	genug
bandiera	Fahne
basegn	Bedürfnis
biling	zweisprachig
carstgaunadad	Menschheit
chasti	Strafe
cuntentaivel	zufriedenstellend
cunzunt	besonders
destin	Schicksal
dumagnar	beherrschen
funtauna	Quelle
giavischar	wünschen
mesadad	Hälfte
mirveglia	Neugier
monoling	einsprachig
paraula	Märchen
perscrutaziun	Forschung
presupponer	voraussetzen
persvasiun	Überzeugung
plirs	mehrere
pluriling	mehrsprachig
quadriling	viersprachig
resposta	Antwort
rinfatschar	vorwerfen
schientscha	Bewusstsein
spiert	Geist
surdumandar	überfordern
tscharvè	Gehirn
vardad	Wahrheit
vicendaivlamain	gegenseitig

Adressa LR

Lia rumantscha
Via da la Plessur 47, 7001 Cuir
telefon 081 258 32 22
fax 081 258 32 23
liarumantscha@rumantsch.ch